

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Falkenberg, J.
Anton Frederik Ischerling.

Juli 1895.

A. Skovgaard

ANTHON FREDERIK TSCHERNING

ET LILLE MINDESKRIFT

I ANLEDNING AF

HUNDREDAARSDAGEN FOR TSCHERNINGS FØDSEL

AF

F. FALKENSTJERNE

Med Portræt.

KØBENHAVN

DET SCHUBOTHESKE FORLAG

— LYBECKER & HIRSCHSPRUNG —

1895

UDGIVET VED STUDENTERSAMFUNDET

O. C. Olsen & Co. København.

Anthon Frederik Tscherning.

I.

Imellem de Mænd, der bar vort offentlige Liv i dette Aarhundredes anden Menneskealder, Tiden fra 1840—70, indtager Anthon Frederik Tscherning en saa fremragende Plads, at den, der lader hin Tids Historie passere Revue for sine Øjne, møder hans Navn paa saa godt som ethvert af dens Blade. Og dog er han ikke en af dem, i hvem hin Tids Danmark ligesom er legemliggjort. Han var ikke en af de Mænd, som den offentlige Mening uimodstaaeligt bar frem til Magten; tværtimod, kun én Gang fik han Sæde i Regeringen, og kun sjældent faldt det i hans Lod at være Fører for et Flertal, og naar han var det, skyldtes det mere Omstændighedernes Magt i Forbindelse med hans Dygtighed, hans gode Grunde og hans Redebonhed til at tage Ansvaret, end den Selvfølgelighed, hvormed f. Ex. Hall efter 1854 tog Ledelsen i sin Haand, eller hvormed vi i en senere Tid har set en Mand som C. Berg blive baaret frem til Folkethingets Leder.

De Mænd, i hvem Tiden fra 1840 til 1864 eller, om man vil, 1870, fandt det fulde Udtryk

for sine Følelser og Stemninger, sine Tanker og Ideer, var utvivlsomt de national-liberale. Over for dem følte den Tids Danmark, at de var Kød af dets Kød og Ben af dets Ben; som de i første Række bar Tidens offentlige Liv, saaledes bares de oppe af Tidens offentlige Mening, indtil deres Politik havde lidt uigenkaldeligt Skibbrud. Derfor ser vi ogsaa de andre Partier, saavel de konservative som Bondevennerne, efterhaanden helt eller delvis indordne sig under deres Ledelse i de store folkelige Spørgsmaal eller — opgive Ævret over for dem. Der var Tider, da de national-liberale stod som næsten eneraadende i Landet; men jo mere dette blev Tilfældet, des mere trængtes Tscherning udenfor; hvor ofte han end kunde mødes med de national-liberale i en Sag, saa faldt hans politiske Sympathier og Grundsyn ikke sammen med deres, og i Tidens mest brændende Spørgsmaal, Forholdet til Slesvig og Holsten, stod han i den skarpeste Modsætning til dem. Jo større deres Magt blev, des mørkere saa han paa Fremtiden, des stærkere blev hans Forvisning om, at det vilde ende med Forskrækkelser, og at der intet var at gøre derimod, fordi de og ikke han var Udtryk for den Tids Danmark.

Men netop fordi Tscherning i Tidens mest brændende Spørgsmaal gik imod Strømmen og ofte stod helt alene, bliver det saa meget mere beundringsværdigt, at han stadig kunde hævde sig en fremragende Plads i vort offentlige Liv, altid skaffe sig Ørenlyd og paany samle en større eller mindre Gruppe i Rigsdagen om sig og øve en af-

gørende Indflydelse paa en Mængde af de Love, der saa Dagens Lys fra 1848--66. Det vidner om, at Tillægsordet »genial«, som de national-liberale saa ofte i Debattens Hede brugte ironisk imod ham, tilkom ham med adskillig mere Ret, end de vilde indrømme, og at han i alle Tilfælde medbragte et ganske ualmindeligt Fond af Begejstring og Kraft i Forening med sjældne Anlæg for det politiske Liv, en omfattende Sagkundskab og rig Verdenserfaring.

Af de »ny Mænd«, der i 1848 kaldtes til Magten, var der vel heller ingen, paa hvem Spotte-navnet »Mænd fra Gaden« passede saa lidt som paa Tscherning. I 200 Aar havde hans Slægt tjent de danske Enevoldskonger som Embedsmænd og Officerer. Den første af Slægten, vi træffer her i Landet, Paulus Tscherning, var Generalauditør under Frederik III og en virksom Deltager paa Kongens Side ved Statsomvæltningen 1660. Af et lille latinsk Skrift, han udgav: »Mod Adelsvælden«, fremgaar det, at han var stærkt gennemtrængt af Uvilje imod al Fødselsadel og en varmhjærtet Forkæmper for borgerlig Lighed, som han under den Tids Forhold mente bedst betrygget ved at sikre Kongen arvelig Enevoldsmagt. Den Gang var Slægten Tscherning ny i Danmark; den skal efter Overleveringen stamme fra Bøhmen, hvorfra den maatte flygte i Begyndelsen af Trediveaarskrigen paa Grund af sin Tilslutning til den hussitisk-protestantiske Bevægelse; formodentlig har den da søgt Tilflugt hos Kristian d. 4de, da denne gjorde sit mislykkede Tog til Hjælp for Protestanterne i Tyskland, og er med

ham kommen til Danmark. Tschernings Moder var en født v. L ü t z o w, af en oprindelig meklenborgsk (o: vendisk) Slægt, der dog ogsaa i et Par Aarhundreder havde været nær knyttet til de danske Konger som højtstaaende Officerer. Tscherning er saaledes baade paa fædrene og mødrene Side af slavisk Herkomst, og heri maa man sikkert søge Forklaringen til adskillige af de Karaktermærker, Sympathier og Idéer, der gør Tscherning saa forskellig fra de fleste af Tidens andre Politikere, og saa ofte stiller ham alene, uforstaaende og uforstaaet.

Det er mærkeligt allerede hos den første Tscherning, vi møder paa dansk Grund, den før nævnte Paulus Tscherning, at finde den samme stærkt udviklede Kærlighed til borgerlig Lighed og Uvilje imod alle Standsprivilegier, som i saa høj Grad karakteriserer Anthon Frederik Tscherning. Den synes at være gaaet i Arv i Slægten, og Tscherning har faaet den yderligere udviklet og skærpet i sit Hjem under Samlivet med sin Fader Eilert Peter v. Tscherning, der efter Sønnens eget Vidnesbyrd har øvet en overordentlig stor Indflydelse paa ham.

Eilert Peter v. Tscherning var dybt gennemtrængt af de politiske og filosofiske Ideer, som i det 18de Aarhundredes sidste Halvdel fremkaldte saa store Omvæltninger saavel i aandelig som i politisk Henseende, i Evropa affødte den »oplyste Absolutisme«, i Amerika fremkaldte Frihedskrigen, der endte med de nordamerikanske Fristaters Uafhængighed og fri Forfatning, og endelig i Frankrig

førte til den store Revolution med dens mægtige Virkninger ud over hele Evropa. Det var denne Strømning i Tiden, om end i en meget afdæmpet Form, der ved Regeringsskiftet i 1784 trængte igennem i Danmark og under A. P. Bernstorffs kloge Styrelse skaffede os den Række store og sikre Fremskridt, som betegner Tiden fra 1784—97, i første Række Landboreformerne, men desuden en ikke ringe religiøs Tolerance og politisk Ytringsfrihed, et betydeligt Arbejde for Folkeoplysnings Fremme, Indførelse af Fattigvæsen m. m. Eilert P. v. Tscherning fulgte med største Deltagelse denne Bevægelse og havde paa Frederiksværk, hvor han i 1794 blev ansat som Inspektør ved Vaabenfabrikerne, god Lejlighed til selv at deltage i den praktiske Gennemførelse af Tidens Ideer, idet Frederiksværk, der den Gang ejedes af Landgrev Carl af Hessen, nød en ikke ringe kommunal Selvstændighed. Han var en af de faa Danske, der ikke daaredes af Napoleon, men uden at miskende dennes historiske Betydning havde klart Øje for hans Tyranni og ønskede hans Fald. Han var selvfølgelig heller ingen Beundrer af den Retning, vor Politik tog, da Kronprins Frederik efter Bernstorffs Død selv tog Tøjlerne, men bevarede dog dennes Tillid og brugtes lige til sin Død i adskillige betroede Stillinger og Sendelser, dels af militær, dels af politisk Art.

I sin Fader havde Anthon Frederik Tscherning, der fødtes den 12te December 1795 og var eneste Søn, da en rig Kilde baade til at øse politiske Indtryk, Sympathier og Antipathier af og faa disse underbygget ved Oplysning om Tidens politiske

Begivenheder og Forhold, og han havde saa meget lettere Lejlighed hertil, som Faderen tidlig gjorde ham til sin fortrolige og meddelte ham meget, som ellers kun faa i hans Alder havde Lejlighed til at faa Rede paa. Fødtes han end først, da det 18de Aarhundrede lakkede stærkt mod Enden, saa modtog han dog gennem Faderen saa stærk en Paavirkning af dette Aarhundredes Ideer, at det efterlod sig blivende Spor i hans senere Liv, Spor, der ikke kunde udslettes af den kommende romantisk-æstetiske Strømning, der paa saa mange Maader paavirkede de national-liberale og hele det Slægtled.

Traditionerne fra den Bernstorffske Tid afbrødes paa mange Punkter brat ved Overgangen til det ny Aarhundrede, men Anthon Frederik Tscherning var en af dem, der bar noget af det bedste i den Tid: dens levende Alménsans og store Fordomsfrihed, dens varme Kærlighed til Bondestanden og aabne Øje for dennes Betydning for vort Samfunds Trivsel med over i det ny Aarhundrede.

II.

Hvad 1864 og 1870 var for den Slægt, der nu staar i sin Manddomstid, var 1807 og 1814 for den Slægt, der voksede op i Aarhundredets Begyndelse. Begivenhederne i disse Aar virkede paa én Gang nedslaaende og oprejsende, de kunde fylde Sindet med bitter Sorg og Mismod, men de kunde ogsaa vække til alvorlig Overvejelse af Fædrelandets Kaar og brændende Iver for at raade Bod paa Ulykkerne. Anthon Frederik Tscherning var i 1807

kun 12 Aar gammel, men en rask Dreng, tilmed af gammel Soldaterslægt baade paa fædrene og mødrene Side, vil i den Alder næppe kunne blive Vidne til en Krig paa nært Hold, uden at alle krigerske Instinkter vaagner i ham. Og Anthon Frederik undgik ikke dette. Hans Fader fik straks efter den engelske Flaades Ankomst Ordre til at bringe en Ladning Krudt til København; men undervejs stødte Vogntoget paa Englænderne, der tog de forreste Vogne, og det var kun med Nød og Næppe, det lykkedes ham at bringe en Del af Vognene i Sikkerhed til Kronborg og at naa tidsnok tilbage til Frederiksværk for at afsjutte en gunstig Kapitulation med Englænderne. I disse Dage gjorde Anthon Frederik Tjeneste som betroet Bud for sin Fader, og ligeledes i den følgende Tid, da den gamle Tscherning fik det Hverv at organisere Landeværnet i Nordsælland. Fra Maglehøj ved Frederiksværk var baade Fader og Søn Vidner til Københavns Bombardement, og senere var de begge inde i Hovedstaden og saa Ødelæggelsen i al dens Gru.

Den Slags Indtryk udviskes ikke let, og paa Drengen havde de foreløbig den Virkning, at han for enhver Pris vilde være Soldat. Hans Forældre gav deres Samtykke, og d. 1ste August 1809 indtraadte han som Kadet i det kgl. Artillerikorps, ved hvilket han et Par Aar efter blev Lieutenant. Men det blev ikke lette Tider for den varmbloedige Dreng, der under Indtrykket af det engelske Overfald saa tidlig reves fra Hjemmet for at tjene sit Land. I Hæren mærkedes Pengenøden tilgavns. Men Pengenøden var dog ikke det værste; værre

var den Planløshed og Vaklen i den øverste Styrelse, som Hæren allermest fik at føle. Tscherning blev revet med af de glødende Opraab, der lovede Kamp til sidste Mand, og som derpaa, da Stemningen var paa det højeste, da Hæren var samlet i Holsten, og alt bebudede, at der skulde slaaes et stort Slag, viste sig at have været tomme Ord, idet Frederik d. 6te lige saa vilkaarligt og uventet sluttede Freden i Kiel med dens fuldstændige Opgivelse af alt, hvad der var kæmpet for. Tscherning, der var bleven Soldat for at være med til at skaffe sit Fædreland Oprejsning for 1807 og sidst havde set Svenskerne benytte sig af vor Svaghed og vor uheldige Stilling til at rive Norge fra os, maatte nu sammen med Svenskerne deltage i Felittoget imod Napoleon og senere i Besættelsen af Frankrig sammen med dettes Fjender

Det var bitre Erfaringer, han gjorde. Han fik at føle, hvad det er at springe op som en Løve og falde ned som en Sjask, han fik et dybt Indtryk af vor militære Afmagt og af den gennemgribende Slaphed, der sporedes paa alle Omraader af vort Lands Styrelse, ikke mindst i Hæren, og han fik Øjet aabent for, hvor ødelæggende Enevoldsmagten kunde være for et Folk, naar den laa i Hænderne paa en Konge som Frederik d. 6te, der vilde gøre alt selv, skønt han savnede de væsentligste Betingelser for at lede Regeringen i en saa vanskelig Tid. Man maa have disse Aars Oplevelser og Erfaringer i Minde, naar man vil forstaa Tschernings Syn paa og Stilling til den senere nationale Bevægelse og Forholdet til Tyskland.

Der var ikke meget Liv tilbage i Danmark efter Freden i Kiel. Syv Aars Krig og stadig voksende økonomisk Elendighed havde udtømt Kræfterne. Kun de mere livskraftige Naturer holdt Modet oppe trods Ulykkerne og spejdede hver paa sin Vis efter Midler til at forberede en bedre Fremtid; men selv disse følte efterhaanden, at der foreløbig intet var at udrette, dertil var Slapheden i Folket for stor; man maatte bie paa lysere Tider, stole paa, at Blodtabet kunde erstattes og en ny Slægt vokse op, hærdet og oplyst i Ulykkens Skole. Men Ventetiden skulde blive lang; først med Frederik den 6tes Død var den helt til Ende.

Intet Under da, at Tscherning ved sin Hjemkomst fra Toget til Frankrig i 1814 fandt Luften herhjemme for kvælende trang og higede efter at komme ud, hvor der var Brug baade for hans Begejstring og hans Kræfter. For ham som for mange Danske var Efterretningerne oppe fra Norge det eneste Lyspunkt i Tiden. Tscherning søgte da om Tilladelse til at gaa til Norge og indtræde i den norske Hær, der skulde hævde Landets Selvstændighed og nyvundne Frihed over for Svenskerne; men han fik ikke Lov. Frederik VI ansaa ikke den norske Luft for sund at indaande for Danske, og Tscherning maatte paany til Frankrig, dog ikke, som han ønskede, for at mælde sig som frivillig under Napoleons Fane, da denne vendte tilbage fra Elba for endnu en Gang at bringe det gamle Europa til at ryste i sine Fuger, nej, ogsaa dette blev afslaaet; men som Officer ved Artilleriet maatte Tscherning marchere med den Hærafdeling, der sammen med

de allierede Magters Tropper i 1815 drog ad Belgien til for der at standse Napoleons Sejersmarsch. Den danske Hærafdeling kom dog for sent til Waterloo, men drog videre til Frankrig, for der under Prinsen af Hessens Kommando at deltage i de allierede Magters Besættelse af Frankrig, hvis Øjemed var at holde de urolige Franskmænd i Tømme.

Det er en Selvfølge, at denne Opgave ikke kunde tiltale Tscherning; hans Hjerte var andet Steds. I et Brev fra Paris skriver han saaledes i 1816 til sin Fader: »Hvis der i Danmark forefalder noget, som udfordrer Manddomsgerning, saa glem ikke, at du har en Søn, som ønsker at kunne erhverve sig det store Navn af en Mand, og som brænder af Begærlighed efter at tjene sit Land og at vise sig som din værdige og hengivne Søn«. Men dette treaarige Ophold i Frankrig blev for hans Udvikling af stor Betydning. Allerede Marchen igennem Nordtyskland, Holland, Belgien og Nordfrankrig aabnede helt nye Verdener for ham. Opfyldt, som han var, af Sorg og Kritik over sit Lands og Folks daarlige Forhold, førtes han naturligt ind paa stadig at sammenligne, hvad han saa undervejs, med Forholdene hjemme. Og han saa meget. Snart laa han i Kvarter i Landsbyerne, snart i Købstæderne, og lærte saaledes ved Selvsyn baade Bønders og Borgeres Livsforhold at kende. Desuden førte hans Stilling som Officer det med sig, at han maatte underhandle med Myndighederne, baade de civile og militære, og han fandt derved rig Lejlighed til at se Forskellen paa dansk Administration

og tysk, hollandsk eller fransk. Og naar man mindes, hvorledes Tyskland, særlig Preussen, havde taget sig sammen efter Nederlagene 1806, og med kraftig Haand havde gjort kort Proces med mange gamle Fordomme og megen gammel Slendrian, mindes, hvorledes i Holland og Belgien et gammelt frit Borgerskab havde grundlagt en solid Velstand og et selvstændigt Borgerliv, der havde overlevet det Napoleonske Regimente, og sidst, men ikke mindst, mindes, hvorledes den franske Revolution, om end dens politiske Resultater delvis var kuld-kastede, havde frembragt en dybtgaaende social og økonomisk Omvæltning i alle Forhold, medens Revolutionens nærmeste Arvtager, Napoleon, havde skabt en Administration i Frankrig, der ganske vist ikke fremmede Frihed og Selvstyrelse, men til Gengæld virkede støt og sikkert ved den stærkt gennemførte Centralisation, saa er det forstaaeligt, at Tscherning lige som andre intelligente Mænd, der gjorde Toget med, ved Sammenligningen ikke alene fik sin Kritik skærpet over for Forholdene hjemme, men ogsaa gjorde rige Erfaringer om, hvad der tiltrængtes. Og hvad han saa undervejs, blev belyst for ham fra mange Sider, da han kom til Paris, hvor hans Fader havde udvirket for ham hos Frederik VI, at han, medens Korpset laa i Frankrig, skulde benytte Tiden til matematiske, kemiske og artilleristiske Studier.

I Paris gjorde Tscherning ikke alene Bekendtskab med de to landsforviste Danske, Malthe Conrad Bruun og Peter Andreas Heiberg, med hvem han senere vedligeholdte en fortrolig Brevveksling;

men han kom tillige i Forhold til de mange unge frihedsbegeistrede Mænd, der paa den Tid var samlede i Paris. Ogsaa flere af Revolutionens og Kejserdømmets Politikere, der endnu var i Live, fik han Lejlighed til at omgaaes fortroligt med — kort sagt, en frugtbarere Jordbund kunde den danske Enevoldsmagt ikke godt omplante den unge Officer i, hvis det havde været dens Ønske at fremme hans Udvikling til en Politiker, der kunde føre Danmark ud af Enevælden og frem til borgerlig Frihed og Selvstyrelse. Disse Aar blev da af stor Betydning for Tscherning, rent bortset fra det Fond af militære Kundskaber, han indsamlede. Ved sin Hjemkomst til København i 1819 prøvede han sammen med flere jævnaldrende Officerer at vinde Indgang for nye Ideer og Fremskridt i Hærvæsenet; men den Tid var endnu ikke kommen, da han kunde finde Ørenlyd, og efter et Aars Ophold i København tog han 1820 ud til Frederiksværk som Assistent paa Fabriken hos sin Fader.

Det er værd at lægge mærke til, at det var paa samme Tid, at Grundtvig, fortvivlet over Umuligheden af at vække Folket af dets Sløvhed, begravede sig i Saksens og Snorres gamle Krøniker og brugte en Aarrække al sin Tid og Flid til at fordanske disse. Tscherning gemte sig bort paa Frederiksværk i otte Aar. Mens han her sammen med sin Fader gik i sit rolige Arbejde for at oparbejde Fabrikerne, der var i stærk Tilbagegang, havde han god Tid til at fordøje, hvad han havde optaget i sig paa sin lange Rejse, og drøftede det med sin Fader. I Fællesskab fulgte de nu fra deres

lille Afkrog Udviklingen saavel her hjemme som i det øvrige Europa, mens den hellige Alliance lagde sit trykkende Aag over Folkene og ogsaa hos os gjorde det muligt for Frederik VI at fortsætte sit enevældige Regimente og hindre enhver frimodig offentlig Drøftelse af vore Forhold. Lejlighedsvis prøvede Tscherning allerede fra Frederiksværk igennem Bladene at vække Opmærksomhed for sine Tanker, og en Tid lang tænkte han endogsaa paa sammen med sin Fader at udgive et »Ugeblad til Læsning for Landalmuen«, men de maatte opgive Planen. Men der var paa Frederiksværk god Lejlighed til i Praksis at gøre en Del for at hjælpe Egnens Bønder og Arbejdere til økonomisk Selvstændighed og større Oplysning. Tscherning blev herved en god Ven og Raadgiver for Egnens Smaafolk og vandt i disse Aar det fortrolige Kendskab til Landbefolkningens Kaar og Tankesæt, der sammen med hans Erfaringer fra andre Lande gjorde ham det muligt senere at udrette saa meget for Bondestandens Opkomst.

Af sit rolige Liv paa Frederiksværk reves Tscherning først ud 1828, da han, sikkert efter eget Ønske, fik Ordre til sammen med to andre Officerer*) at ledsage den franske Hær paa dens Tog i Grækenland, der skulde hjælpe Grækerne i deres Frihedskamp mod Tyrkerne. Skønt de danske Officerer kom for sent til at overvære selve Kampene, fik de god Lejlighed til at se det nyvakte

*) Den ene af disse var C. F. Hansen, den senere saa bekendte Krigsminister.

Grækerfolks stærke Kræfter i deres Frembrud fra Fornedrelsen under Tyrkeraaget, og Tscherning skrev herfra en Række interessante Breve om, hvad han saa og oplevede, bl. a. til Prinds Christian, den senere Christian d. 8nde.

Efter at have udført sit Hverv og paa Hjemvejen faaet et Pust med af den Begejstring, som Grækernes Frihedskamp alle Vegne i Evropa havde vakt, selv ved adskillige Hoffer, vendte Tscherning hjem sidst paa Aaret 1829, netop tidsnok til at blive Vidne til den politiske Opvækkelse, som Julirevolutionen 1830 bragte til København.

III.

For Tschernings personlige Udvikling havde Julirevolutionen ikke synderlig Betydning; den var som en Storm i et Glas Vand imod de store Omvæltninger, han havde oplevet. Han var den Gang 35 Aar gammel, og hans politiske Opfattelse var allerede i alt væsentlig uddannet og fæstnet igennem 20 Aars rige Oplevelser og Erfaringer. Men for den Tids Ungdom var det anderledes. Det var fra Julirevolutionen, at den Ungdom i København, der senere dannede Kærnen i det »liberale« eller »national-liberale« Parti og væsentlig bestod af yngre Embedsmænd, Studenter og mere uafhængige Borgere, fik sin Vækkelse og tildels sine liberale Ideer, der paa saa mange Punkter faldt sammen med det franske Borgerkongedømmes, men ingenlunde hvilede paa en saa bred demokratisk

Basis som Tschernings og navnlig savnede hans Forstaaelse af Bondestandens Betydning for vort Land.

Regeringen syntes den Gang endelig at ville tage Tschernings rige Evner og Erfaringer i Brug. Af Kongen havde han kort efter Hjemkomsten fra Grækenland faaet det Hverv at give Oplysninger om det militære Undervisningsvæsen i Frankrig, da der paatænktes oprettet en Skole for de specielle Vaaben, og han udarbejdede da sammen med et Par andre Officerer Plänen til den kgl. militære Højskole, deltog virksom i Oprettelsen af denne og blev ansat ved den som første Skoleofficer. At Tscherning her var kommen paa sin rette Hylde, haves der mange Vidnesbyrd om, saavel fra Skolens Chef, General Bülov, som fra hans Medlærere og Elever. En af disse, Adolph Fibiger, skriver saaledes i et Brev fra 1833:

„Hvad der har gjort ham saa yndet, er ikke fortrinsvis hans Kundskaber, thi de ere ikke i den Grad overordentlige, ej heller hans Redelighed; thi den kan vel gøre en Mand agtet, men ikke i den Grad afholdt, nej, det er disse Egenskaber i Forbindelse med hans Menneskekundskab. Han forstaaer at omgaas med sine Undergivne. Intet behageligt Smil, intet studeret Lune, nej, en Omgang fuldkommen som med Kammerater, og han behøvede aldrig at gøre sin Anseelse som Superior gældende: thi den nød han uafbrudt, skøndt han med Hjærtens Glæde havde givet Møde ved et Kartoffelgilde hos hvem af os det skulde været, og der disputeret og det humant til det Yderste. En saadan Mand er en Perle paa en Post som Højskoleofficerens, thi hvor tidt træffer man En, der saa ganske har gjort sig Udøvelsen af sine indsamlede Erfaringer til Natur, og hvis aabne, ligefremme Karakter stemmer overens med disse Erfaringer. Jeg tror, at Erfaringen hos Tscherning vel har bekræftet ham i den Maade,

hvorpaa han omgaas Andre, men at denne ligger aldeles grundet i hans Karakter“.

Det vidner ogsaa om den Anerkendelse, Tschernings militære Dygtighed paa den Tid fandt, at han tillige blev udnævnt til Medlem af en Kommission for Landkadetakademiets Reorganisation og lidt senere af en Kommission for Oprettelsen af faste praktiske Skoler ved Artilleriet m. m.

Men jo bedre et Indblik Tscherning ved disse Arbejder fik i hele den militære Administration, des klarere blev det for ham, at Manglerne i denne stod i nøjeste Forbindelse med hele vort Statslivs Stagnation, og at Reformer ikke kunde ventes gennemført, uden at der tilvejebragtes friere Forfatningsforhold og en fri offentlig Drøftelse af Statens Anliggender. Men hertil syntes der jo med 1830 at aabne sig en Mulighed. Medens Frederik d. 6te næppe tog sig den københavnske Liberalisme synderlig nær, ængstede den samtidig vakte Bevægelse i Holsten og Slesvig, der kom til Udbrud ved Uve Jens Lornsens Skrift: »Om Forfatningssagen i Slesvig-Holsten«, ham saa meget mere, da man her havde Tyskland i Ryggen og desuden fra 1814 havde Løfte paa en Forfatning. I den Kundgørelse om Indførelsen af raadgivende Provindsialstænder, som Frederik d. 6te under Trykket heraf udstedte, angaves som Kongens Hovedøjemed hermed: »desto fuldkomnere at sætte sig og sine Efterkommere paa Thronen i Stand til stedse at erholde den tilforladeligste Kundskab om alt, hvad der kan fremme hans kære og trofaste Folks Tarv og derved tillige at knytte de Baand fastere, som forener Kongehuset

med Folket, saa og at bidrage til Almenaandens Oplivelse.«

Tscherning var ikke sen til at benytte sig af den Opfordring, der laa heri. Dels i Bladartikler, dels i Smaaskrifter udviklede han i de følgende Aar sine Anskuelse om forskellige Forhold, altid med stor Aabenhed, men tillige med den Varsomhed, som hans militære Stilling paabød ham. I et lille Skrift om de preussiske Provindsialstænders Historie advarede han imod hos os at følge Preussens Exempel og pegede paa den norske Forfatning som langt mere egnet til at tjene som Mønster ved en Forfatningsforandring i Danmark, og den samme Tanke udviklede han videre i flere Bladartikler. Som Officer var hans Tanker dog nærmest henvendt paa vort Hærvæsen med dettes store Mangler, og han tog da Anledning af et Skrift af Kapt. Blom om Land- og Sømagt, der paa den Tid vakte stor Opsigt og Strid, til at udgive en hel Række Smaaskrifter om det danske Væbningssystem og dets Mangler«. I disse tog han Ordet for at indføre Almenvæbning i Forbindelse med en Forfatningsforandring i frisindet Retning: enhver, der vilde nyde fuld Borgerret i Landet, skulde godtgøre, at han var øvet i Vaabenbrug; og i Hæren skulde enhver kunne tjene sig op fra menig til de højeste Grader. Hærens Anseelse vilde stige ved, at den rekruteredes fra alle Samfundsklasser, ikke fra Bøndernes alene, og Folkets Forsvarskraft vilde blive fuldt udnyttet; desuden vilde herved et stort Skridt være gjort til Fjernelse af Bøndernes Stilling som lavere, »ufri« Stand. Samtidig med denne Forfattervirk-

somhed traadte Tscherning i Forbindelse med frisindede Holstenerere for om muligt at vinde disse for en fortsat Forbindelse med Danmark og naa til en fælles Optræden i Forfatningssagen mellem Holstenerere og Danske paa et bredere demokratisk Grundlag, end det slesvig-holstenske Ridderskab ønskede og kæmpede for.

Imidlertid tog hele denne saa godt begyndte Virksomhed en brat Ende. Trods de kønne Ord i Kundgørelsen om Stænderne var Frederik d. 6te lidet tilbøjelig til at taale frie Udtalelser. Ved en Artikel om Ønskeligheden af de tre nordiske Landes Forening havde Tscherning allerede kort efter Nytaar 1833 paadraget sig en Irettesættelse »med Betydning, at han for Fremtiden havde at fraholde sig at publicere lignende sine Anskuelser«, og hans uforbeholdne Kritik af Hærvæsenet, der var Frederik d. 6tes Kæphest, var naturligvis meget ilde sét. Tilmed var der noget drillende i, at Tscherning 1832 indbød til en Fest d. 28nde Maj, for at fejre Aarsdagen for det kongelige Løfte om Indførelse af Stænderforsamlinger, men det næste Aar, da det allerede blev klart, hvor utilfredsstillende, ja farlig den paatænkte Ordning vilde blive, som en Protest foreslog i k k e at fejre d. 28nde Maj. Det var dog ingenlunde let at binde Munden paa Tscherning, hvis Anseelse allerede var betydelig. Der opførtes da en artig Komædie, idet Tscherning den 6te Juni 1833 modtog et kongeligt Rescript, som i meget smigrende Udtryk meddelte ham, at han paa Grund af sin særdeles Duelighed var udset til at berejse Preussen, Frankrig og England for at

studere de nye Artillerisystemer og indsende Beretning herom; samtidig fik han naturligvis Afsked med Pension som Officer ved Højskolen og udtraadte af de forskellige Kommissioner, hvori han havde Sæde, og hvor hans uforbeholdne Kritik og varme Reformiver havde gjort ham meget besværlig for de styrende. For Tscherning kom dette selvfølgelig ikke overraskende; allerede 8—14 Dage i Forvejen havde Rygtet i København, ja helt ovre i Holsten, fortalt, at han skulde landsforvises. Tscherning gjorde gode Miner til slet Spil og gik op og takkede Frederik d. 6te for den udviste Naade, og her udspandt sig da følgende Samtale:

Kongen: „Jeg er glad ved det Valg, jeg har gjort; De kan Sprog, De har rejst, De kan sno Dem i Verden, De har Fabrik kundskaber; jeg er meget tilfreds med mit Valg,“

Tscherning: „Ja, jeg kan kun være tilfreds med at have modtaget et saa glimrende Bevis paa, at Deres Majestæt billiger min hele Fremfærd.“

Kongen: „Ah! Ah! Lykkelig Rejse!“

Fra alle Sider vistes der ved denne Lejlighed Tscherning den største Anerkendelse, og hans Navn var i de Dage paa alles Læber. Fra den militære Højskoles Medlemmer overræktes der ham til Afsked en Kaarde med Indskriften: »K l a r E r k j e n d e l s e, æ d e l V i l l i e, k r a f t i g H a a n d. T i l C a p t. A. F. v. T s c h e r n i n g v e d h a n s A f g a n g f r a d e n K g l. m i l i t. H ø j s k o l e d e n 1 5 d e J u n i 1 8 3 3«, og Højskolens Lærere og Elever gjorde et Gilde for ham paa Skydebanen, hvor Begejstringen var stor, og hvor man ved Kaffen sang Marseillaisen og Parisiennen, »der aldrig mang-

ler, hvor Eleverne ere samlede«, som den førnævnte Ad. Fibiger siger i et Brev om Festen. 32 Artilleriofficerer gjorde ligeledes Gilde for ham, og under dette indfandt der sig et Par Hundrede Studenter for at hylde ham; som deres Ordfører optraadte den unge Orla Lehmann og udtalte ikke uvittigt, at skønt det var Studenterne vel bekendt, at Kongen allerede ved at sende Tscherning paa en vigtig Rejse havde hædret hans Fortjeneste, vilde de dog føje deres Tak til: »De Anskuelse, hvis Talsmand De har været, ere ogsaa vore, vi ønske derfor alle, at De atter maa vende tilbage til Fædrelandet.« Ligeledes hædredes han i det københavnske Selskabs bedste Huse, som J. L. Heibergs, Suhrs, Owens o. s. v., saa at man faar et levende Indtryk af, hvor yndet Tscherning paa den Tid var, og hvor stærk en Genklang hans Ord havde fundet. Det bliver herved forstaaeligt, at den gamle Konge og hans ængstelige Raadgivere kunde ønske at fjerne ham, især da hans Stilling som Officer og Lærer ved den militære Højskole gjorde hans »Propaganda« endnu farligere; men lige beklageligt er, at Land og Folk netop i de følgende for vor Udvikling saa følgerige Aar berøvedes en Kraft som Tschernings.

Aar efter Aar maatte Tscherning nu flakke om i Evropa, fulgt med Mistænksomhed af den danske Regering, og med den Bevidsthed, at hans Indberetninger ikke ænsedes, og hans Tid og Arbejde for saa vidt var spildt. I Frankrig sagde Officerer til ham, at det vel var den danske Regerings Mening at gøre ham til Krigsminister, naar han kom hjem, siden den lod ham foretage saa

omfattende militære Studier; han bemærker hertil bittert, at det højeste han kan vente at blive brugt til, er at blive Medlem af en Kommission, hvis Betænkning og Arbejde ikke bliver brugt. Alligevel holdt Tscherning Humøret og Haabet oppe og søgte at faa det bedst mulige ud af Rejsen. Hans Dagbøger og Breve fra Rejsen er saa righoldige og alsidige, at man kan lede længe om Mage dertil; han nøjedes naturligvis ikke med at undersøge »de nye Artillerisystemer«, men studerede, hvor han kom, Folkelivet, Næringsforhold i Landbrug, Haandværk, Handel og Storindustri, religiøse Bevægelser og politiske Tilstande. Rejsen udvidedes efterhaanden saa godt som over hele Europa; Regeringen i København vilde nemlig trods Tschernings gentagne Ansøgninger om Afsked fra sin Stilling i Hæren, ikke tilstaa ham denne. Med særlig Interesse dvælede Tscherning i Schweiz. Ved at se Ordningen af det schweiziske Statsforbund med dets tre Sprog: Tydsk, Fransk og Italiensk, fik han Tro paa, at Folk med forskelligt Sprog kunde leve godt sammen i én Stat, naar hver Nationalitet fik Lov til fri og selvstændig Udvikling inden for sit Omraade, og Fællesskabet indskrænkedes til de Sager, der angik Forholdet til Udlandet. I Grundtrækkene udformede Tscherning her den Opfattelse af den danske Stats Ordning, som han bevarede og kæmpede for til det sidste, saavel mod de reaktionære Helstatsmænd som mod de national-liberale Eiderpolitikere.

I Schweiz tiltaltes Tscherning desuden meget af den schweiziske Folkevæbning, den almindelige Velstand, ringe Standsforskel og betydelige Folke-

oplysning, og han fandt Aarsagen hertil væsenlig i den stærkt udviklede Frihed og Selvstyrelse og det meget lidt sammensatte Embedsvæsen, der kun kostede ubetydeligt, men dog virkede hurtigt og godt. I Frankrig fik han særlig Øje for Farerne ved Kirkens Optræden som Stat i Staten og dens Forbund med Reaktionen, og han fik tillige en grundig Afsmag for den daværende franske Parlamentarisme med dens uhyggelige Jagt efter personlige Fordele, Statslevebrød, Pensioner m. m. foruden det evindelige Skøntaleri fra Parlamentets Talerstol i Stedet for reelle Forhandlinger.

I England, Holland og Belgien optog Næringsforholdenes Ordning særlig hans Tanker. Den store Næringsfrihed i disse Lande stod i saa stærk Mod-sætning til de utallige Indskrænkninger, hvoraf Udviklingen hæmmedes i Danmark, at her var nok at lære for ham. I et Brev fra Haag skriver han herom: »Soldaterfrihed, Købstadret, Kongekærlighed, Finansdeficit, Danebrog, Oldenborg, Øresundstold og Kammerraader, Cancelliraader o. s. v., der er Hindringen for industriel Udvikling (o: i Danmark).«

Ved en Ordre af 9de Juni 1838 hjemkaldtes Tscherning endelig, da »det Kaptainen overdragne Hverv nu var tilendebragt«. Heller ikke nu var det ham muligt at opnaa at faa Afsked med Pension, og da han tilfulde følte Ulemperne og Pinagtigheden ved med sine Anskuelser og sin Trang til at gøre disse gældende at blive herhjemme som Officer, saa længe Frederik VI levede, udbad han sig 2 Aars Orlov og rejste til Frankrig for at overtage Styrelsen af nogle Kulminer. Først sidst paa

Aaret 1840 vendte han hjem herfra og fik endelig ved Hærreductionen 1841 sit Ønske om Afsked med Pension opfyldt

IV.

Ved sin Afskedigelse fra Hæren vandt Tscherning endelig den personlige Frihed, han saa længe havde higet efter, og han benyttede denne i rigt Maal. Indtil 1848 var han stærkt optaget af en Mængde private Foretagender, mest af industriel Art; men det er en Selvfølge, at han ikke kunde lade Politiken hvile. Paa den Tid var hele den Række af Mænd komne frem paa Skuepladsen, der præger Tiden fra 1840—66, først og fremmest de national-liberale. Hvor meget Tscherning end allerede da følte sig i Uoverensstemmelse med disse, var han, som Forholdene var, henvist til at arbejde sammen med dem og søge at vinde dem for sin Opfattelse saavel af de nationale som sociale Forholds Ordning, samtidig med at han søgte et selvstændigt Støttepunkt i Bondestanden. I Breve og Samtaler, Avisartikler og Smaaskrifter virkede han i disse Aar i stor Udstrækning for sine Ideer og traadte i Forbindelse med saa godt som alle Datidens ledende Personligheder og vidste at afvinde dem Højagtelse, hvad enten de var enige eller uenige med ham. Hans Hovedværk i disse Aar var dog Stiftelsen af »Bondevennernes Selskab« d. 5te Maj 1846, hvis Formaal var at hæve Bondestanden op til fuld borgerlig Ligestilling med de andre Samfundsklasser.

Tscherning blev Selskabets Formand til 1848, og i dets Bestyrelse træffer vi bl. a. Balthasar Christensen, J. C. Drewsen og Orla Lehmann; de national-liberale gik her Haand i Haand med Bondevennerne, og Frugten af dette Forbund blev rig: først og fremmest 5te Juni-Grundloven og den almindelige Værnepligt, og dernæst en Række Landboreformer.

1848 bar endelig Tscherning frem til den Stilling som Krigsminister, som Frederik VI havde sørgt saa godt for at uddanne ham til, men uden at bruge hans Kræfter. Nu blev der endelig Brug for dem, da den gamle Statsbygning ramlede sammen, og der var Dyrtid paa Mænd, som havde Mod til at tage Ansvaret for det ny, der skulde skabes. Tscherning veg ikke tilbage herfor, da han fra alle Sider indtrængende opfordredes til at overtage den særlig vanskelige Stilling som Krigsminister. At han løste den Opgave, der stilledes ham, med stor Dygtighed, er anerkendt fra alle Sider. Han fik hurtig Hæren samlet og sendt til Sønderjylland, saa allerede 14 Dage efter hans Udnævnelse den første og sejrige Kamp kunde leveres, han drog Læssøe frem til den ledende Stilling som Hærens Stabschef, og hans Navn bidrog mægtigt til, at Forsvaret fandt saa villig en Støtte i Landbefolkningen. Langt ud over Krigen virkede imidlertid de Skridt, han ved Septemberanordningen gjorde til Gennemførelsen af almindelig Værnepligt. Anordningen vakte stor Harme hos de hidtil fritagne Klasser, men lige saa stor Glæde hos Bønderne, der hermed saa en af de værste Uligheder i Samfundet hævet. Forøvrigt optog Krigsministeriet omtrent alle hans

Kræfter; men han bidrog dog væsenligt til, at den almindelige Valgret fik saa bred en Plads, som den gjorde, saavel i den grundlovgivende Rigsdag som i Grundlovsforslaget; Tscherning var kun Minister i 7 Maaneder; Reaktionen var da igen stærk nok til at fortrænge de mest udprægede af Martsministeriets Mænd. Men fra Ministeriet forlagdes hans politiske Virksomhed til Rigsdagen, der fra nu af og til 1866 næsten var hans egentlige Hjem. Paa den grundlovgivende Rigsdag fik han Plads som kongevalgt Medlem og var paa de følgende Rigsdage Medlem af Folkethinget for Holbæk Amts 2den Valgkreds og desuden kongevalgt Medlem af Rigsraadet fra 1854—64. At følge Tscherning igennem hele denne Virksomhed er ikke dette lille Skrifts Opgave, her skal kun peges paa Grundtrækkene i den.

Paa Rigsdagen udfoldede Tschernings Evner sig som ingen Sinde før; hans Aands Mangesidighed og Livlighed, hans Idérigdom, Person- og Sagkundskab, Arbejdsevne og Veltalenhed kom her til fuld Anvendelse, og hans Stilling styrkedes ved hans sjældne Uegennyttighed og rene Karakter, hans Mangel paa personlig Ærgerrighed og hans Evne til at overhøre personlige Angreb. Han holdt derfor ogsaa utrætteligt ud paa Rigsdagen lige til 1866, til Trods for de Nederlag, Sorger og Skuffelser, hans Virksomhed bragte ham i begge de Retninger, hvori hans Livs Arbejde gik, den nationale og den sociale.

Tscherning var vokset op i den Tid, da »det danske Monarki« strakte sig fra Nordkap til

Elben. Efter Norges Tab gjaldt det for ham at bevare Resten, til Trods for de Vanskeligheder, som den nationale Uvilje, den forskellige Udvikling og Lovgivning og ikke mindst den forskellige Arvefølge frembød; men dette Maal havde kun Betydning for ham, for saa vidt som det kunde forenes med en fri Udvikling af h v e r af de Landsdele og Folk, som Staten omsluttede, saa at denne holdtes sammen ved Folkenes Tilfredshed lige saa meget som ved den fælles Regering og Traktaternes Ord. Vanskeligheden ved en Virkeliggørelse heraf laa i Slesvig, som Holstenerne vilde knytte til sig og derved til det tyske Forbund, medens de danske Eiderpolitikere mere eller mindre utilsløret vilde indlemme det i Danmark. Et Hovedpunkt i Tschernings Politik blev da Hævdelsen af S l e s v i g s S e l v s t æ n d i g h e d: et selvstændigt Hertugdømme Slesvig med egen Landdag, med udstrakt kommunal Selvstyrelse, med fuld Frihed for de forskellige Sprog, her taltes, det var hans Program, der maatte gøre ham til en svoren Modstander af de national-liberale, der kun vilde indrømme Slesvig et Skin af Selvstændighed, samtidig med at de oversvømmede det med københavnske Embedsmænd og uden Agtelse for den personlige Frihed fastslog Skole- og Kirkesprog for hvert Sogn. I god Overensstemmelse hermed støttede Tscherning Helstatspolitiken, saa længe den gav noget som helst Haab om at kunne løse Vanskelighederne, og det til Trods for dens reaktionære Karakter paa saa mange Omraader; men den nationale Strømning var ham for stærk, hans eget Parti forlod ham under B. Christensens og J. A.

Hansens Ledelse, og fra 1854 betragtede Tscherning sikkert sin Virken paa dette Omraade som haabløs, skønt hans virksomme Aand til det sidste vedblev at bekæmpe den Politik, han saa, vilde føre til Fordærvelse.

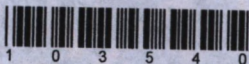
Med større Glæde kunde Tscherning se paa Udbyttet af sin Virksomhed i indrepolitisk Retning. Det er en lang Række Love, som under hans Medvirken raadede Bod paa gammel Uret og Standsforskell og fremmede borgerlig Selvstændighed, kommunalt Selvstyrelse og et frit Næringsliv. Her skal kun mindes om Lovene om almindelig Værnepligt, Pressefrihed, Hartkornets Udjævning, Jagtretten, Hoveriets Afløsning, Kommunallov for København og Ændring i de andre Kommunalraads Sammensætning, Fæsteafløsning, Næringsfrihed, Toldloven, der vidner om de store Fremskridt i demokratisk Retning, der gennemførtes i disse Aar, og for hvilke Tscherning var en af de mest energiske Forkæmpere. I Finanslovbehandlingen tog han ligeledes livligt Del og var her en sikker Talsmand for en sparsommelig Finansstyrelse; han har en væsenlig Fortjeneste af de forstandige Principer, der har ledet Folkethinget i dets Behandling af Finansloven indtil 1885. Ingen har dog saa megen Grund til at være Tscherning taknemlig som de danske Bønder; med Mund og Pen var han til enhver Tid deres Forsvarer, og ved sin kloge Ledelse af Bondevenneselskabet og af Bondevennernes Parti i Rigsdagen gav han disse en Betydning og Anseelse, de uden ham næppe havde vundet over for det ofte saa overmodige national-liberale Parti.

Som bekendt endte Tschernings Virksomhed ogsaa i den indre Politik med et Nederlag. 5te Juni-Grundloven var Frugten af Samarbejdet mellem Bondevenner og national-liberale; fra det Øjeblik, dette brast, arbejdede de sidste ihærdigt paa at sikre sig mod den almindelige Valgret, og trods alle Tschernings Anstrængelser lykkedes det dem i 1866 i Forbund med Godsejerne at naa deres Maal: i Landsthinget at faa en Repræsentation for Penge- og Jordaristokratiet, der i Fællesskab kunde tage Kampen op mod den almindelige Valgrets Krav. Det er mærkværdigt at se, at det var to Mænd fra det 18de Aarhundredes Slutning, Tscherning og Grundtvig, der trods deres høje Alder med ungdommelig Varme førte Forsvaret for den almindelige Valgret saa langt, som det kunde føres, og selv, da den gennemsete Grundlov var vedtaget af Rigsdagen, søgte Audiens hos Kongen for at bede ham nægte at underskrive den. Da ogsaa dette var forgæves, traadte Tscherning bort fra den politiske Skueplads; han vilde ikke være Medlem af den ny Rigsdag, hvis Tilblivelse og Sammensætning spaaede lige ilde for Fremtiden.

Den 29nde Juni 1874 døde Tscherning efter faa Dages Sygdom og blev efter eget Ønske begravet i al Stilhed paa Garnisons Kirkegaard.

DIS-Danmark

1 0 3 5 4 0